

SOCIAAL VEILIGHEIDSPROTOCOL

Basisschool De Ley

ABSTRACT

Oog hebben voor de basisbehoeften van elke leerling is hierbij van groot belang (Schreuder & Messing, 2012). Kinderen handelen vanuit de basisbehoeften om bij de groep te horen (relatie), erkenning en waardering (competentie) te ontvangen en ruimte te krijgen voor eigen keuzes en ontplooiing (autonomie).

Team De Ley

Inhoud

1.	Inleiding	2
1.1	Waarom een protocol?	2
1.2	Waaruit bestaat dit protocol?	2
2.	Doelen	2
3.	De uitgangspunten	2
3.1.	We willen te vertrouwen zijn	2
3.2.	Wij, leerkrachten en ouders, zijn samen het gezag van het fatsoen	2
3.3.	We geven het goede voorbeeld	3
4.	Signalen van pesten.....	3
5.	Wat doen we preventief en hoe doen we dat?	4
5.1	Groepsvorming.....	4
5.2	Het naleven van de schoolregels door leerlingen, ouders en medewerkers.....	5
5.3	Het maken van en houden aan afspraken op klas- en schoolniveau.....	5
5.4	Sociaal emotioneel leren	6
5.4.1	Op welke inzichten is Kwink gebaseerd?.....	6
6.	Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?	8
6.1	Gedoe hoort erbij en is leerzaam	8
6.2	Hoe leren we kinderen om te gaan met gedoe?.....	8
7.	Ondersteuning.....	10
7.1	Steun bieden aan de leerling die gepest wordt.	10
7.2	Steun bieden aan de leerling die pest	10
7.3	De ouders van de gepeste en van de pestende leerling steunen	10
7.4	De middengroep (de rest van de klas) betrekken	11
7.5	De algemene verantwoordelijkheid van de school	11
8.	Repressieve maatregelen	11
9.	Welke meet- en toetsingsinstrumenten gebruikt de school?.....	12
9.1	Afspraken groep 1/2.....	12
9.2	Afspraken groep 3 t/m 8	13
9.3	Overzicht.....	15
10.	Literatuur en handige websites.....	16

1. Inleiding

1.1 Waarom een protocol?

De Ley heeft als eerste prioriteit het aanbieden van goed onderwijs, aansluitend en inspeland op de individuele mogelijkheden van een kind. We streven naar een veilig pedagogisch klimaat, waar leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Ondanks het streven om als school een beschermende factor te zijn, kunnen conflicten tussen leerlingen ontstaan. Om een goed opvoedingsklimaat te creëren en behouden is het hebben van een protocol van belang.

1.2 Waaruit bestaat dit protocol?

Dit protocol bestaat uit achtergrondinformatie over wat wij verstaan onder sociale veiligheid en pesten, welke preventieve maatregelen worden genomen en hoe signalen van pesten kunnen worden herkend. Daarnaast wordt de rol van de leerkracht en ouders bij (het voorkomen van) pesten toegelicht. Indien pesten voorkomt, zijn repressieve maatregelen van toepassing. Daaropvolgend adviezen en ondersteuning op basis van de 'vijfsporenaanpak'.

2. Doelen

- Leerlingen voelen zich veilig op school (sociaal, psychisch en fysiek).
- Leerlingen, leerkrachten, directie, anti-pestcoördinator en ouders weten wat ze kunnen doen ter preventie van onveilige situaties en hoe ze kunnen handelen als het toch onveilig wordt.

3. De uitgangspunten

School is bedoeld om te leren. Dit kan alleen als leerlingen zich veilig voelen op school. De visie en levenshouding van de school vormen het uitgangspunt van ons veiligheidsbeleid. We hebben een duidelijke visie op hoe we met elkaar omgaan en willen graag samen met ouders en kinderen zorgen voor een veilige school.

3.1. We willen te vertrouwen zijn

De meeste mensen willen te vertrouwen zijn. Op die manier willen we gezien, gehoord en begrepen worden. We gaan daarom uit van elkaars goede bedoelingen en kijken met vertrouwen naar elkaar en de kinderen. Ons uitgangspunt is daarbij dat je jezelf mag zijn. Doe je niet anders voor dan wie je werkelijk bent, zoals je bent is het goed. En daarmee ben je te vertrouwen.

3.2. Wij, leerkrachten en ouders, zijn samen het gezag van het fatsoen

We zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de opvoeding van de kinderen. Een goede opvoeding richt zich op fundamentele menselijke waarden zoals: liefde, vertrouwen, mededogen, toewijding, verantwoordelijkheid en betrokkenheid in de breedste zin van het woord. We zorgen voor een veilige sfeer door grensoverschrijdend gedrag op een nette manier zorgvuldig aan te pakken. Daarin werken we samen met elkaar.

3.3. We geven het goede voorbeeld

De kinderen voelen zich veilig als wij het goede voorbeeld geven:

- We gaan respectvol met elkaar om;
- We spreken respectvol over elkaar en de kinderen, ook op sociale media;
- Indien zich een probleem voor doet of als we ons zorgen maken, dan overleggen we met elkaar;
- We zoeken een oplossing die goed is voor alle betrokkenen en die recht doet aan de situatie;
- Leerkrachten spreken hun verwachtingen positief uit, handelen consequent, complimenteren op afstand en corrigeren van dichtbij.

Daarnaast reflecteren leerkrachten op hun eigen handelen.

4. Signalen van pesten

‘Pesten betekent het systematisch misbruiken van je persoonlijke macht en/of kracht om anderen die zich niet of moeilijk kunnen verweren pijn te doen, te intimideren of bang te maken met de bedoeling er zelf beter van te worden.’ (Stop Pesten Nu!, 2018).

In de volgende tabel worden de verschillen tussen pesten en plagen weergegeven.

Plagen	Pesten
Is onschuldig, en gebeurt onbezonnen en spontaan. Gaat soms gepaard met humor.	Gebeurt berekend (men weet meestal vooraf goed, wie, hoe en wanneer men gaat pesten). Men wil bewust iemand kwetsen of kleineren.
Is van korte duur, of gebeurt slechts tijdelijk.	Is duurzaam: het gebeurt herhaaldelijk, systematisch en langdurig (stopt niet vanzelf en na korte tijd).
Speelt zich af tussen ‘gelijken’ (‘Twee honden vechten om hetzelfde been’).	Ongelijke strijd. De onmachtgevoelens van de gepeste staan tegenover de machtsgevoelens van de pester.
Is meestal te verdragen, of zelfs leuk maar kan ook kwetsend of agressief zijn.	De pester heeft geen positieve bedoelingen en wil pijn doen, vernielen of kwetsen.
Meestal één op één.	Meestal een groep (pester en meelopers) tegenover één geïsoleerd slachtoffer.
Wie wie plaagt, ligt niet vast. De tegenpartijen wisselen keer op keer.	Er bestaat een neiging tot een vaste structuur. De pesters zijn meestal dezelfde personen, net zoals de slachtoffers (mogelijk wisselend door omstandigheden).
	De pester heeft geen positieve bedoelingen en wil pijn doen, vernielen of kwetsen.

Pestgedrag is niet altijd even zichtbaar. Een pester verbloemt z’n acties en een gepeste schaamt zich vaak te veel om meteen aan de bel te trekken. Ook andere betrokken kinderen zullen veelal niet snel vertellen wat er speelt. Meestal komt een pester of gepest kind niet vanzelf naar je toe. Wees dus alert op de signalen (Ouders en onderwijs).

Signalen van het gepeste kind en omstanders:

- Het kind verandert in gedrag: hij is stil en teruggetrokken of juist agressief. Soms gaat het kind weer duimen of bedplassen;
- Schoolresultaten verslechteren;
- Slecht slapen;
- Minder zelfvertrouwen en durft niets alleen;

- Heeft regelmatige kapotte spullen of verwondingen;
- Klachten als buik- of hoofdpijn en misselijkheid;
- Staat letterlijk alleen, neemt geen vrienden mee naar huis en vermijdt feestjes;
- Lijkt ongelukkig of depressief;
- Angst om naar school te gaan of alleen te zijn in weekenden of vakanties;
- Eet anders dan normaal;
- Zoekt veilige plekken op en vermijdt groepen en speelplaatsen.

Signalen van de pester

Ook een pester kan ander gedrag gaan vertonen:

- Weigert om met bepaalde mensen samen te werken;
- Kan zich moeilijk inleven in anderen;
- Reageert vaker impulsief en agressief;
- Gedraagt zich in de buurt van autoriteit, maar op andere plekken niet;
- Zet zich af tegen de groep en speelt de baas;
- Vindt het lastig om regels en grenzen te accepteren.

Pesten kan op twee manieren worden aangepakt:

- 1) het ondernemen van preventieve maatregelen: een aanpak gericht om pesten te voorkomen.
- 2) het ondernemen van repressieve maatregelen: het aanpakken van pestgedrag zoals het zich dat op dat moment voordoet

5. Wat doen we preventief en hoe doen we dat?

5.1 Groepsvorming

Krachtig inzetten op positieve groepsvorming in de eerste weken van het onderwijs zet de toon voor het hele schooljaar (Bijleveld, 2019) De leerkracht maakt het verschil bij het doorlopen van de verschillende fasen van groepsdynamica door leiding te nemen en te werken aan positieve groepsnormen.

Oog hebben voor de basisbehoeften van elke leerling is hierbij van groot belang (Schreuder & Messing, 2012). Kinderen handelen vanuit de basisbehoeften om bij de groep te horen (relatie), erkenning en waardering (competentie) te ontvangen en ruimte te krijgen voor eigen keuzes en ontplooiing (autonomie).

Het risico op pesten verkleint wanneer de leerkracht in staat is aan deze basisbehoeften voor alle kinderen tegemoet te komen. Wanneer de groep zich eenmaal positief gevormd heeft kan door middel van sociaal emotioneel leren in de groep verder gewerkt worden aan het behouden van een positieve groep. Na een vakantie, of wanneer de groepssamenstelling in de loop van een schooljaar verandert, kan het wenselijk zijn de fasen van groepsvorming (versneld) opnieuw te doorlopen (Van Overveld, 2012).

Het creëren van een goed en veilig pedagogisch klimaat in de school is **teamwerk**. Het creëren van een goed en veilig pedagogisch klimaat in de klas is **teamwerk**. **Teamwerk** is dus de basis voor sociale veiligheid.

In alle groepen wordt bewust gewerkt aan het vormen van een positieve werksfeer in de groep. De leerkrachten hebben kennis over de verschillende fasen van de groepsdynamica en weten hierin interventies te plegen om het proces in goede banen te leiden. Dit doen zij door de storming- en normingsfase om te draaien in de tijd. De norm van de leerkracht is leidend. Deze norm is gebaseerd op de visie en uitgangspunten van de school. De leerkracht is onderdeel van de groep en zijn of haar rol is bepalend voor het proces. Het juist voorleven van gezamenlijk gemaakte afspraken, waarden en normen is hierbij cruciaal. Leerkrachten maken gebruik van de methode Kwink, literatuur zoals "Grip op de groep", "De gouden weken groepsvorming en ouderbetrokkenheid" en van artikelen die te vinden zijn op verschillende websites:

<https://wij-leren.nl/groepsprocessen.php>

<http://gedragsproblemenindeklas.nl/>

<https://www.schoolveiligheid.nl/po-vo/kennisbank/groepsdynamica-in-de-klas/>

<https://www.leraar24.nl/de-gouden-weken/>

<https://www.leraar24.nl/groepsproces-bekijken/>

<https://passendonderwijsleystaddronten.nl/wp-content/uploads/2016/08/Groepsvorming-Aan-de-Slag.pdf>

<https://www.onderwijsmaakjesamen.nl/actueel/een-goede-start-van-het-schooljaar-maak-je-samen/>

<https://website.thiememeulenhoff.nl/gripopdegroep/artikelen/extra-oefeningen.html>

https://onderwijs.cnvconnectief.nl/fileadmin/user_upload/PDF/artikel_ZorgPrimair.pdf

Na iedere verandering in de groepssamenstelling treedt er een nieuwe fase storming-norming op. Leerkrachten zijn zich hiervan bewust.

Om de sociale veiligheid te waarborgen worden de volgende maatregelen ondernomen:

5.2 Het naleven van de schoolregels door leerlingen, ouders en medewerkers.

Wij hanteren de volgende schoolregels:

- Wij komen op De Ley om samen te leren en te groeien: wij helpen elkaar en durven om hulp te vragen.
- Samen zorgen we ervoor dat iedereen met plezier naar school gaat: iedereen mag er zijn.
- We zijn trots op onze school en zijn allemaal verantwoordelijk voor de materialen/spullen en de schoolomgeving.
- We houden ons aan de regels en komen afspraken na.
- Wij luisteren naar alle juffen en meesters op school
- Wij lopen rustig op de gang

5.3 Het maken van en houden aan afspraken op klas- en schoolniveau.

Met elkaar maken we afspraken om ervoor te zorgen dat iedereen zich fijn voelt in de klas.

5.4 Sociaal emotioneel leren

Op De Ley werken we met het programma KWINK voor sociaal-emotioneel leren.

- Kwink is een methode voor sociaal-emotioneel leren – inclusief burgerschap, sociale integratie en mediawijsheid – voor de hele basisschool.
- Kwink helpt verstorend gedrag – waaronder pestgedrag – voorkomen door kinderen met een groepsbrede aanpak positief gedrag aan te leren.
- Kwink werkt op basis van vijf fundamentele levensvaardigheden (competenties) voor sociaal-emotioneel leren) en een aantal belangrijke wetenschappelijk bewezen inzichten.
- Kwink vindt preventie in het kader van passend onderwijs van groot belang, zodat met snelle, lichte maatregelen en interventies ‘reparatie achteraf’ vermeden kan worden.
- Kwink levert – in combinatie met goed klassenmanagement en door rekening te houden met groepsdynamische processen – een veilige leer- en leefomgeving op waar de hele groep van profiteert.
- Kwink is erop gericht om door deze positieve groepsaanpak ook de leeropbrengsten voor vakken als taal, rekenen en lezen te verhogen.
- Kwink zet de transitie (het in de lessen geleerde in de praktijk brengen) in elke les centraal.

5.4.1 Op welke inzichten is Kwink gebaseerd?

Handelingsgericht werken en passend onderwijs

Wat is de onderwijsbehoefte van een kind? Wat kan een leraar hem bieden? Hoe ga je om met verschillen tussen kinderen in de groep? Dat zijn vragen die horen bij passend onderwijs waarin handelingsgericht werken cruciaal is. Net als het tegemoetkomen aan de ondersteuningsbehoefte van de leraar, zodat hij met vertrouwen en kennis ook werkelijk de onderwijsbehoefte van de groep of een kind op planmatige wijze kan invullen. Voor rekenen, taal en lezen, maar ook voor gedrag, vertaald in het begrip: sociaal-emotioneel leren.

- Kwink verwerkt in haar methodiek de principes van handelingsgericht werken.

Structurele aandacht voor sociaal-emotioneel leren (SEL)

Internationaal onderzoek wijst uit dat leerlingen van scholen die sociaal-emotioneel leren vormgeven door middel van een sterk ingevuld SEL-programma hoger scoren op taal, lezen en rekenen dan scholen die dat niet doen. Het is belangrijk de balans tussen die twee (SEL versus schoolse vakken) goed in evenwicht te houden waardoor er ruim voldoende tijd overblijft voor het structureel verbeteren van het pedagogisch klimaat. Want als je dat op een planmatige manier doet, verbetert niet alleen de sfeer in de groep maar stijgen ook de cognitieve prestaties met 13%, volgens internationaal onderzoek. Méér aandacht voor sociaal-emotioneel leren is dus méér leeropbrengst.

- Kwink biedt een gedegen en concrete methodiek voor sociaal-emotioneel leren en pakt dit aan binnen de groep waardoor ook de leeropbrengst voor cognitieve vakken toeneemt.

Vijf bepalende groepsfasen

Hoe wordt een klas een prettige groep? Dat gaat niet vanzelf. Vragen die spelen zijn: Wie bepalen de sfeer? Wie is de leider? Zijn er ook informele leiders? Wie zijn de meelopers? Jarenlang onderzoek naar groepsdynamica toont aan dat een leraar die rekening houdt met de fasen die een groep doormaakt en daar zowel sturend als volgend in acteert, de beste voorwaarden creëert voor een succesvol en prettig jaar. Die groepsfasen zijn:

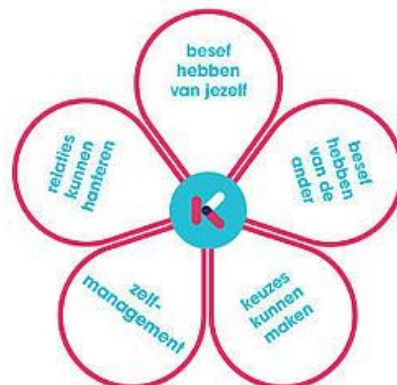
1. forming:
kennismaking en oriëntatie: wie is wie en hoe werkt het hier;

2. norming:
normen, regels en gedragsverwachtingen, al dan niet op basis van de benadering van Positive Behavior Support waarin de gezamenlijke waarden van het schoolteam centraal staan;
  3. storming:
de strijd om de hiërarchie; een sociaal 'gevecht' om op verbaal, fysiek en 'digitaal' vlak zo hoog mogelijk te komen;
  4. performing:
zijn de eerste drie fases goed verlopen, dan is dit de periode van een positief leer en leefklimaat en is de klas een groep;
  5. adjourning:
de periode van voorbereiden op het afscheid.
- Kwink koppelt de lesinhouden aan deze groepsfases om leraren met concrete en effectieve activiteiten in staat te stellen aan een veilig leer- en leefklimaat te werken. Hierin kan hij zowel sturend (vooral in de fases van forming, norming en storming) als volgend zijn (om te kunnen aansluiten bij de onderwijsbehoefte van elk kind).

Sociaal-emotioneel leren kent vijf competenties

Gedragsdeskundigen stellen dat het systematisch aanleren van de volgende vijf competenties (levensvaardigheden) wezenlijk bijdraagt aan een veilige leer- en leefomgeving:

1. Besef hebben van jezelf (ik)
2. Zelfmanagement (ik)
3. Besef hebben van de ander (jij)
4. Relaties kunnen hanteren (jij)
5. Keuzes kunnen maken (wij)

- Kwink zet deze vijf SEL-competenties uit in een leerlijn voor de hele school, verbindt die aan de groepsfases en creëert zo de beste voorwaarden voor een veilig leer- en leefklimaat.
- Kwink leert - groepsbreed - positief gedrag aan dat voor 85 tot 90% van de kinderen (primaire preventieniveau) voldoende is en voorkomt zo in veel gevallen onnodige 'reparatie' achteraf.
- Kwink gebruikt onderdelen uit het boek 'Groepsplan Gedrag' van kees van Overveld als onderbouwing voor de wijze waarop tegemoet wordt gekomen aan de verschillende (pedagogische) onderwijsbehoeften van kinderen in een heterogene groep met sociaal-emotioneel leren als basis.

Pesten en mediawijsheid

Uit de wetenschappelijke literatuur rondom pesten blijkt dat je moet uitgaan van het verantwoordelijkheidsgevoel van de groep wil je pesten een halt toeroepen. Daarom geven wij met name in de groepsfase van de 'storming' extra aandacht aan de waarden van de groep. Het gaat om aspecten als: mogen zijn wie je bent (diversiteit), respect voor de ander, empathie en de kracht van

een positieve groep. Een scherpe definitie van pesten helpt om bewust te zijn om welk gedrag het eigenlijk gaat bij pesten.

We spreken van pesten als het agressieve gedrag doelbewust is, langere tijd aanhoudt en er sprake is van machtsongelijkheid. Een nieuwe uitdaging voor ons is hoe wij kinderen leren omgaan met de nieuwe media. Van belang is dat we alert zijn op de risico's die zich kunnen voordoen, bijvoorbeeld als er sprake is van tendensen tot onverdraagzaamheid of radicalisering onder kinderen of in de omgeving waar kinderen opgroeien.

- Kwink versterkt de positieve kracht van de groep om pesten te stoppen en leert kinderen op een verstandige en prettige manier omgaan met de nieuwe media.

6. Wat doen we als het mis gaat en hoe doen we dat?

6.1 Gedoe hoort erbij en is leerzaam

Het is normaal dat kinderen af en toe 'last' hebben van elkaar. Dit gebeurt thuis en op school. Ze willen spelen met hetzelfde speelgoed, ze willen rustig werken terwijl een ander door de klas roept. Ze willen met hetzelfde kind spelen maar niet met elkaar. Kortom: er ontstaat gedoe. Dit zijn voor kinderen allemaal leermomenten. In het volwassen leven moeten wij immers ook leren omgaan met onze behoeftes en die van anderen. We zullen onze grenzen en wensen moeten aangeven.

6.2 Hoe leren we kinderen om te gaan met gedoe?

Fase 1 : kind heeft last van een ander

Ga na een conflict of gedoe geen rechter spelen om dader en slachtoffer te identificeren.

Richt je op de toekomst: "Willen jullie het oplossen? Hoe zouden jullie dit de volgende keer anders kunnen doen?"

- Leer kinderen hoe je op een rustige, respectvolle manier zegt dat je last hebt van iemand. De woorden en toon moeten bij het kind zelf passen.
- Leer kinderen te stoppen met hun gedrag als een ander aangeeft er last van te hebben.
- Spreek met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.
- Bespreek met kinderen het verschil tussen plagen en pesten.
- Leer kinderen de intenties van anderen te interpreteren. Een kind kan iets als een grapje bedoelen, maar een ander kan het als beledigend opvatten. Leer kinderen om te checken hoe de ander het bedoelde.

Fase 2 : het storende gedrag gaat door

Word niet boos, ga niet huilen, ga niet in discussie. Laat de klasgenoot die vervelend doet kletsen, en ga samen met een klasgenoot die je vertrouwt (maatje of buddy) iets anders doen. Als jij niet meer op het vervelende gedrag let, houdt het meestal vanzelf op. Gaat het toch door? Dan stap je naar een volwassene die kan helpen (juf, meester, pleinwacht, ouders). Vaak blijft het bij een incident, en is er géén sprake van structureel pesten.

- Leer kinderen weg te lopen bij vervelend gedrag, en steun te zoeken bij leeftijdsgenoten. Voor sommige kinderen is dit een oefening in zelfbeheersing.
- Leer kinderen om hulp te vragen bij een volwassene als vervelend gedrag doorgaat. Bespreek het verschil tussen klikken en om hulp vragen.

- Ook kinderen van wie je het misschien niet verwacht, kunnen zich vervelend gedragen.
- Vraag kinderen of het de bedoeling was om de ander bang, verdrietig, boos te maken of pijn te doen. Laat kinderen zelf nadenken over een oplossing die goed is voor alle betrokkenen.
- Problemen tussen kinderen die zich op school voordoen, worden op school opgelost. School betreft indien nodig de ouders daarbij.
- Spreek, ook als zich problemen voordoen, met respect over andere kinderen, ouders en leerkrachten.

Fase 3 : iemand wordt structureel lastiggevallen vanuit een machtspositie: pesten

Wanneer een kind of groepje in een machtsverhouding steeds opnieuw een ander kind blijft lastigvallen (psychisch, verbaal of fysiek), spreken we van pestproblematiek.

Pesten is een groepsproces. Dit betekent dat niet alleen de pester en het slachtoffer erbij betrokken zijn, maar de hele klas. Iedereen in de klas kan invloed uitoefenen op het pesten.

Bij pestproblemen op school spelen verschillende partijen een (preventieve) rol.

- de pester;
- de gepeste;
- de zwijgende middengroep;
- de ouders van de gepeste;
- de ouders van de pester;
- de leerkracht;
- de school.

De leerkracht

Leerkrachten spelen een centrale rol in het aanpakken van pesten. Omdat pesten bijna altijd stiekem gebeurt, is het echter moeilijk voor leerkrachten om het pesten in hun klas ook daadwerkelijk te herkennen. Onlangs werd onderzocht in hoeverre leerkrachten leerlingen die zelf aangeven gepest te worden als slachtoffers herkennen. Leerkrachten zijn veelal de experts als het gaat om hun leerlingen. Problemen in de klas merken zij vaak als eerste. Als het om pesten gaat, ligt dit wat gecompliceerder. Ondanks dat leerkrachten vaak erg gemotiveerd zijn om pesten aan te pakken, is het erg lastig om het te herkennen. Leerlingen die pesten, weten meestal heel goed dat zij iets doen wat niet mag en pesten dan ook vooral op plekken waar de leerkracht het niet ziet, zoals op het schoolplein of in de kleedkamers van het gymlokaal (Mishna, Scarcello, Pepler & Wiener, 2005). Uit tal van onderzoeken blijkt dat pesten niet, zoals eerder werd gedacht, een interactie tussen alleen pester en slachtoffer is, maar een complex sociaal verschijnsel waarbij leerkrachten en klasgenoten een belangrijke rol spelen.

De ouder

De ouders zijn een belangrijke en stabiele factor voor kinderen die gepest worden of zelf pesten. Veel ouders vinden het lastig om goed om te gaan met pestgedrag waarmee het kind te maken krijgt. Het is belangrijk dat ouders het probleem niet bagatelliseren.

Pestgedrag dient door de ouder bespreekbaar gemaakt te worden. Wordt het kind gepest, dan is het belangrijk dat de ouders duidelijk maken dat dit niet is vanwege het kind zelf. Vaak gebeurt dit zonder specifieke reden, anders dan dat het kind als kwetsbaar wordt gezien door andere kinderen. Vraag het kind hoe vaak het gebeurt, op welke manier en door wie. Is het kind zelf een pester, ga dan niet direct over op kwade terechtwijzing, maar probeer erachter te komen waarom het kind pest, met wie dit gebeurt en wie er wordt gepest. Probeer als ouder het goede voorbeeld te geven, door

de rust te bewaren. Het kind is niet gebaat bij een conflict met andere ouders of school. Als ouder is het aan u om te laten zien hoe een conflict rustig opgelost kan worden.

Cyberpesten is een vorm van pesten welke buiten schooltijden voorkomt. Op verschillende manieren kan je als ouder cyberpesten voorkomen. Praat met je kind over het gebruik van sociale media en internet. Maak hier afspraken over. Spreek bijvoorbeeld af dat je online nooit privégegevens deelt, scherm samen account of profiel af voor vreemden, plaats geen foto's en filmpjes of alleen neutrale, accepteer alleen vriendschapsverzoeken van bekenden uit het dagelijks leven, hou inloggegevens altijd geheim.

Verbied het gebruik van sociale media en internet niet. Uit onderzoek blijkt dat kinderen dan juist meer kans hebben om online gepest te worden. Verbied het niet, maar blijf wel betrokken bij wat ze online doen en maak afspraken.

De school

De school speelt een rol in peestsituaties in en om de school onder schooluren. De school zal altijd proberen pesten te voorkomen en te bemiddelen in het conflict dat is ontstaan tijdens schooluren.

7. Ondersteuning

Mocht het toch zover komen dat pestgedrag zich voordoet dan is het zowel voor het gepeste kind als de pester, en vaak ook de gehele klas, belangrijk om vroegtijdig in het pestproces in te grijpen om erger te voorkomen.

Van der Wolf & Van Beukering (2016) spreken over de succesvolle 'vijfsporenaanpak'. Het biedt hulp aan de leerkracht, hulp aan de pester, hulp aan het gepeste kind, hulp aan de zwijgende middengroep en hulp aan de ouders (Wij leren, 2014).

7.1 Steun bieden aan de leerling die gepest wordt.

- Naar de leerling luisteren en het probleem serieus nemen.
- Met de leerling overleggen over mogelijke oplossingen.
- Samen met de leerling werken aan oplossingen.
- Waar nodig zorgen dat de leerling deskundige hulp krijgt, bijvoorbeeld een sociale vaardigheidstraining om weerbaar te worden.
- Zorgen voor vervolggesprekken

7.2 Steun bieden aan de leerling die pest

- Bespreken wat pesten voor een ander betekent.
- Helpen om op een positieve manier relaties te onderhouden met andere leerlingen.
- Helpen om zich aan regels en afspraken te houden.
- Laat de leerling zich veilig voelen; leg uit wat u als leerkracht gaat doen om het pesten te stoppen.
- Stel grenzen en verbind daar consequenties aan.
- Zorgen voor vervolg gesprekken.

7.3 De ouders van de gepeste en van de pestende leerling steunen

- Ouders die zich zorgen maken over pesten serieus nemen.
- Ouders op de hoogte houden van peestsituaties.

- Informatie en advies geven over pesten en de manieren waarop pesten kan worden aangepakt.
- In samenwerking tussen school en ouders het pestprobleem aanpakken. Zowel op school als vanuit de thuissituatie.
- Zo nodig ouders doorverwijzen naar deskundige ondersteuning.

7.4 De middengroep (de rest van de klas) betrekken

- Praat met leerlingen over pesten en hun eigen rol daarbij.
- Overleg met de leerlingen over mogelijke oplossingen en over wat ze zelf kunnen bijdragen aan die oplossingen.
- Werk samen met de leerlingen aan oplossingen, waarbij zij zelf een actieve rol spelen.

7.5 De algemene verantwoordelijkheid van de school

- De school zorgt dat de directie en de leerkrachten voldoende informatie hebben over pesten in het algemeen en het aanpakken van pesten in de eigen groep en de eigen school.
- De school neemt stelling tegen het pesten.
- De school brengt de huidige situatie rond het pestbeleid in kaart.
- De school werkt aan een goed beleid rond pesten en veiligheid van leerlingen waar de hele school bij betrokken is.

8. Repressieve maatregelen

Pesten kan heel schadelijk zijn en daarom moeten we samen zorgen dat het snel stopt. Hierbij gaat het om duidelijk begrenzen van ongewenst gedrag (van alle partijen) en het herstellen van het vertrouwen. Omdat ieder pestgeval weer anders is, staan hieronder een aantal vuistregels die wij hanteren.

Wanneer leerlingen ruzie met elkaar hebben en/of elkaar pesten proberen zij en wij:

STAP 1: Er eerst zelf (en samen) uit te komen. Vaardigheden hiervoor leren ze bij “Kwink”. Zoals op een “Condor-manier” te zeggen dat ik er last van heb en te benoemen waarom.

STAP 2: Op het moment dat één van de leerlingen er niet uitkomt heeft deze het recht en de plicht het probleem aan de meester of juf voor te leggen.

STAP 3: De leerkracht brengt de partijen bij elkaar voor een eerste gesprek, brengt het probleem in kaart en probeert samen met hen de ruzie of pesterijen op te lossen en (nieuwe) afspraken te maken.

STAP 4: Bij herhaaldelijke ruzie/pestgedrag neemt de leerkracht duidelijk stelling en houdt een gesprek met de leerling die pest /ruzie maakt. De fases van bestraffen treden in werking.

STAP 5: In overleg met de intern begeleider wordt eventueel externe hulp ingeschakeld.

Afhankelijk van de ernst en frequentie van het pestgedrag en in geval dat er geen verbetering optreedt in zijn / haar gedrag, kan het volgende in werking treden:

FASE 1:

- De ouders worden op de hoogte gebracht.
- Eén of meerdere pauzes binnen blijven.

- Nablijven tot alle kinderen naar huis vertrokken zijn.
- Door gesprek: bewustwording voor wat hij met het gepeste kind uithaalt en welke gevolgen dit heeft.
- Afspraken maken met de pester over gedragsveranderingen. De naleving van deze afspraken komen aan het einde van iedere week (voor een periode) in een kort gesprek aan de orde.

FASE 2:

- De medewerking van de ouder(s) wordt nadrukkelijk gevraagd om een einde aan het probleem te maken.
- De school heeft alle activiteiten vastgelegd in het leerlingvolgsysteem en de school heeft al het mogelijke gedaan om een einde te maken aan het pestprobleem.

FASE 3:

- Bij aanhoudend pestgedrag kan deskundige hulp worden ingeschakeld zoals de wijkagent, AED, PIT, de schoolarts van de GGD of JT.

FASE 4:

- Bij aanhoudend pestgedrag kan er voor gekozen worden om een leerling tijdelijk in een andere groep te plaatsen binnen de school.

FASE 5:

- In extreme gevallen kan een leerling geschorst of verwijderd worden.

9. Welke meet- en toetsingsinstrumenten gebruikt de school?

9.1 Afspraken groep 1/2

Bosos

Het doel van BOSOS is: komen tot een **beredeneerd aanbod** door gericht **observeren** en **signaleren** en **opbrengsten** goed in kaart brengen die specifiek zijn voor de praktijk. Zo kan de leerkracht het leerstofaanbod aanpassen aan de mogelijkheden van de leerlingen en aan de mogelijkheden van de klas.

De leerkracht observeert de leerlingen meerdere malen per jaar en volgt hierbij de ontwikkelingslijnen aangegeven vanuit Bosos.

Voor de sociaal-emotionele ontwikkeling zijn dat;

- zelfredzaamheid
- zelfstandigheid
- kringactiviteiten
- spelontwikkeling
- werkhouding

De leerkracht nodigt ouders van leerlingen waarbij er zorgen zijn omtrent de sociaal-emotionele ontwikkeling. Dit gaat altijd in overleg met de intern begeleider.

9.2 Afspraken groep 3 t/m 8

Alles wat je traint kun je meten. En dat is nodig om te kunnen vaststellen of je voldoende opbrengstgericht werkt. Dat meten kan voor sociaal-emotioneel leren op verschillende manieren. Om te weten hoe de structuur van een groep is kunnen leraren een sociogram maken. Die levert informatie voor een plan dat na uitvoering tot een nieuw sociogram leidt. Een vergelijk laat dan de verschillen en hopelijk vorderingen zien. Ook gerichte observaties van de leraar geven informatie. De Inspectie van het Onderwijs beoordeelt in hoeverre de sociale competenties van leerlingen aan het eind van hun schoolloopbaan naar verwachting zijn. Een dergelijk oordeel kan alleen gegeven worden als een school gebruik maakt van een door de Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN) positief beoordeeld meetinstrument. Zo'n meting is verplicht in de groepen 6, 7 en 8.

De school maakt gebruik van Cito Leerling in beeld Sociaal emotioneel functioneren.

Het instrument geeft inzicht in het zelfbeeld, welbevinden en het sociale gedrag van leerlingen. In de rapportages vind je signaalscores voor de volgende categorieën:

- Veilige leeromgeving
- Sociaal zelfbeeld
- Cognitief zelfbeeld
- Schoolbeleving
- Gevoel van sociale veiligheid
- Prosociaal gedrag
- Afwezigheid Pestgedrag
- Gedrag in de les
- Zelfvertrouwen

Vragenlijst leerling voor groep 5 t/m 8

De vragenlijst meet hoe leerlingen hun eigen sociaal functioneren in de klas ervaren (Veilige leeromgeving, sociaal zelfbeeld, cognitief zelfbeeld, schoolbeleving, gevoel van sociale veiligheid, pro-sociaal gedrag, afwezigheid pestgedrag en gedrag tijdens de les).

De vragenlijst is daarmee een hulpmiddel voor de leerkracht om een scherpere kijk te krijgen op het gedrag en de gevoelens van leerlingen en dient als instrument om de effecten van bijvoorbeeld de Kwinklessen te meten.

N.B. De leerkracht gaat na of de vraagstelling goed begrepen is door de leerling. Indien nodig wordt de inhoud van de vragen vooraf verklaard.

Vragenlijst leerkracht voor groep 3 t/m 8

De vragenlijst dient uitsluitend als signalering. Met deze vragenlijst wordt snel in kaart gebracht welke leerlingen opvallend gedrag vertonen m.b.t. pro-sociaal gedrag, aanwezigheid pestgedrag, gedrag tijdens de les en zelfvertrouwen.

Een **roze score** is een opvallende score in negatieve zin en wenst aandacht. De leerkracht besteed hier aandacht aan in de dagelijkse praktijk.

Een **donker roze score** is zorgwekkend ten opzichte van de normgroep.

Zijn er onderdelen op de leerlingenvragenlijst **donker roze**, dan bespreekt de leerkracht die 1-op-1 in een leerlinggesprek. Ook voor leerlingen bij wie je ziet dat de uitslagen op de leerkracht- en de leerlingvragenlijst duidelijk van elkaar verschillen is het nuttig om een gesprek te voeren. Hier worden de adviezen vanuit Cito LIB als richtlijn gebruikt.

Door een verdiepend gesprek te voeren met leerlingen, krijg je meer inzicht in het sociaal emotionele functioneren. Dit kan je helpen om de leerling te ondersteunen. Het maakt het makkelijker om te kiezen welke tips uit de handreiking van Cito LIB je zou kunnen inzetten. In het verdiepende gesprek stel je vragen over aspecten van het sociaal-emotioneel functioneren die je zijn opgevallen in de rapportage. Je maakt aantekeningen van je bevindingen.

Al naar gelang de uitkomst van het leerlinggesprek, worden de pestcoördinator en/of de ouders erbij betrokken om samen tot een aanpak en oplossing te komen. Dit gaat altijd in overleg met de intern begeleider.

Als blijkt dat ouders en leerkrachten verschillend kijken naar een leerling, dan wordt gezocht naar de overeenkomsten. Specifieker gesteld: wat wordt door zowel ouders als leerkrachten gezien als opvallend gedrag dat in ieder geval moet worden aangepakt. De leerkracht maakt in samenwerking met de intern begeleider voor dit gedrag een plan van aanpak. Met de ouders wordt gezamenlijk het plan van aanpak besproken.

Na het volgende meetmoment evalueert de leerkracht samen met ouders of het plan het gewenste effect had en worden er vervolgspraken gemaakt.

Is er een onderdeel van de leerkrachtenvragenlijst **donker roze**, dan volgt de leerkracht de adviezen die aangegeven worden in Cito LIB. Mocht de leerkracht er niet uitkomen, dan wordt de pest coördinator/Intern begeleider geraadpleegd.

De leerkracht bekijkt bij het volgende meetmoment (november of maart) of hij/zij de adviezen heeft kunnen uitvoeren en evalueert hoe het nu met de groep gaat.

De pestcoördinator analyseert de scores op schoolniveau en past zo nodig het schoolbeleid aan, alwaar er zorgen zijn.

Sociogram

Het Sociogram heeft als doel om inzicht te krijgen in de onderlinge relaties van de leerlingen. Met behulp van het Sociogram krijgt de leerkracht inzicht hoe leerlingen ervaren worden binnen de groep, en hoe zij klasgenoten ervaren, welke leerlingen positieve, neutrale en negatieve relaties met elkaar hebben en welke leerlingen niet geliefd zijn in de groep en bij wie de relaties onderling anders worden ervaren (conflict). Het sociogram maakt tevens zichtbaar welke vriendschappen er in de klas zijn. De resultaten van het sociogram worden gezien als een momentopname.

N.B. Sociale relaties wijzigen regelmatig bij leerlingen.

9.3 Overzicht

Wie	Wat	Wanneer
groep 1 t/m 8	Start groepsvorming Zie A4-tje Groepsvorming	Intensief gedurende de eerste schoolweken tot aan de herfstvakantie, daarna na iedere vakantie aandacht aan besteden
Groep 1 t/m 8	Kwinklessen	Wekelijks
Groep 1/2	Bosos	Gedurende het schooljaar
Groep 5 t/m 8	Vragenlijst leerling	November en maart
Groep 5 t/m 8	Leerlinggesprek n.a.v. vragenlijst leerling, indien nodig	Nov/dec en mrt/april
Groep 3 t/m 8	Vragenlijst leerkracht	November en maart
Groep 3/t/m 8	Uitvoeren eventuele adviezen LIB n.a.v. vragenlijst leerkracht	Nov/dec en mrt/april
Groep 3 en 4	Sociogram op basis van smileys	November en maart
Groep 5 t/m 8	Sociogram op basis van cijfers	November en maart
Groepen 7 en 8	Weerbaarheidstraining	September-oktober
Groepen 7 en 8	Mediators	Na de herfstvakantie

Met ingang van schooljaar 2017-2018 is er een pestcoördinator aangesteld: Sandra Muller
Zij is het aanspreekpunt voor kinderen, ouders en leerkrachten als het om het onderwerp pesten gaat.

10. Literatuur en handige websites

- Bijleveld, B (2019). De gouden weken 2.0. Eduforce
- Kwink <https://www.kwinkopschool.nl/>
- Ouders en onderwijs <https://oudersenonderwijs.nl/kennisbank/pesten-en-sociale-veiligheid/pesten-herken-de-signalen/>
- Pesten in de klas <https://gedragsproblemenindeklas.nl/gedragsproblemen/pestgedrag/>
- School en veiligheid <https://www.schoolenveiligheid.nl/>
- <https://www.schoolenveiligheid.nl/kennisbank/vijf-tips-om-pesten-te-voorkomen/>
- Schreuder, L & Messing, C (2012). Werken met groepen. Wat zijn de basisbehoeften van kinderen in een groep. Nederlands Jeugdinstituut <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-07/%28319809%29-Werken-met-groepen.pdf>
- Stop pesten nu <https://www.stoppestenu.nl/>
- van der Meer, B. (2014). De vijfsporenaanpak bij pesten., van <https://wij-leren.nl/pesten-op-school.php>